

**Maria Dumitru-Nica**

**Reevaluarea judiciară  
a clauzei penale**



Editura  
**Hamangiu**

independent de aceasta –, se erodează însuși temeiul care justifică aplicarea rigidă a principiului *pacta sunt servanda*. Astfel, în ipoteza în care creditorul nu mai poate beneficia în mod efectiv de clauza penală, deoarece cuantumul acesteia este excesiv de oneros pentru debitor și, prin aceasta, practic inexigibil, clauza își pierde funcția economică și juridică. O asemenea stipulație nu mai servește nici scopului reparator, nici funcției cominatorii, devenind lipsită de utilitate în economia contractului. În asemenea situații, intervenția judecătorului asupra convenției nu este doar oportună, ci necesară, prin corelarea principiului bunei-credințe cu cel al echității, ca principii fundamentale ale dreptului civil contemporan<sup>1</sup>.

## **§7. Domeniul de aplicare al art. 1541 alin. (1) lit. b) C.civ. Delimitarea clauzei penale de alte tipuri de clauze**

### **7.1. Existența și calificarea unei clauze contractuale drept clauză penală**

**128.** Înaintea oricărui alt demers pe care îl va efectua pentru a stabili dacă se află în prezența unei penalități cu caracter vădit excesiv față de prejudiciul ce putea fi prevăzut de părți, instanța va trebuie să analizeze dacă clauza contractuală asupra căreia i se cere să își exercite puterea sa de moderare există și este o clauză penală.

**129.** Astfel, o primă și esențială chestiune este aceea de a stabili dacă există o clauză contractuală, pe care instanța ulterior să o califice ca fiind o clauză penală.

Un caz frecvent întâlnit în practică este cel al contractelor încheiate în formă simplificată [comandă urmată de executare, fără încheierea în formă scrisă a unui contract – art. 1186 alin. (2) C.civ.<sup>2</sup>], în legătură cu care se pune problema penalităților de întârziere menționate în cadrul facturilor emise.

---

<sup>1</sup> C.E. ZAMȘA, *op. cit.*, p. 206.

<sup>2</sup> Potrivit art. 1186 C.civ., cu denumirea marginală „Momentul și locul încheierii contractului”: „(1) Contractul se încheie în momentul și în locul în care acceptarea ajunge la ofertant, chiar dacă acesta nu ia cunoștință de ea din motive

Cu privire la această practică, majoritatea instanțelor judecătorești apreciază că simpla inserare a unor penalități de întârziere în cadrul unei facturi, chiar acceptată la plata de către debitor, nu semnifică existența unui acord al părților cu privire la o anumită clauză penală: „În principiu, clauza penală trebuie să îmbrace – după cum rezultă din interpretarea art. 1538 C.civ. – totdeauna, formă scrisă, chiar dacă obligația principală nu are această formă. Simpla acceptare a facturii de către destinatar nu semnifică, prin ea însăși, realizarea acordului de voință asupra clauzei penale, deoarece simpla tăcere dedusă din lipsa unor obiecțiuni la primirea mărfii nu înseamnă acceptarea tacită a penalităților înscrise în factură<sup>1</sup>”.

**130.** Ulterior, operația de calificare a clauzei contractuale ca fiind o clauză penală este necesară, deoarece legiuitorul nu a dorit să restrângă aplicarea puterii de moderare judiciară la anumite tipuri determinate de contracte, pe care să le indice expres. Pe de altă parte, considerăm că doleanța sa nu a fost să consacre, cu titlu de principiu, o putere de reevaluare de către organul de jurisdicție a oricărei sume datorate de către o parte contractantă cocontractantului său, deși prevederile art. 1538 alin. (5) C.civ. ar putea aduce atingere acestei afirmații. Caracterul limitat al aplicării unei asemenea prerogative rezultă din însăși formularea art. 1541 C.civ., dar și din locul în care este amplasat acest articol.

Ca urmare, când își va pune problema de a stabili dacă sunt îndeplinite condițiile impuse de ipoteza normei juridice – art. 1541 alin. (1) lit. b) C.civ. – pentru intervenția sa, în prealabil, instanța va trebui să observe dacă stipulația ce îi este supusă atenției este o clauză penală.

---

care nu îi sunt imputabile. (2) De asemenea, contractul se consideră încheiat în momentul în care destinatarul ofertei săvârșește un act sau un fapt concludent, fără a-l înștiința pe ofertant, dacă, în temeiul ofertei, al practicilor statornice înre părți, al uzanțelor sau potrivit naturii afacerii, acceptarea se poate face în acest mod”.

<sup>1</sup> Jud. Sectorului 2 București, încheierea de ședință din 4 aprilie 2024, [www.rejust.ro](http://www.rejust.ro), cod RJ: g87487g49, *apud* R.N. POPESCU, *Reducerea cuantumului penalităților dintr-un contract*, disponibil la adresa <https://www.universuljuridic.ro/reducerea-cuquantumului-penalitatilor-dintr-un-contract/>, accesat la data de 30 martie 2026.

Așa cum rezultă din termenii art. 1541 alin. (1) lit. b) C.civ., prerogativa reevaluării judiciare se aplică doar clauzelor de origine contractuală, textul făcând referire expres la „(...) prejudiciul ce putea fi prevăzut de părți la încheierea contractului”. Restricția se justifică prin doleanța legiuitorului de a pune capăt abuzurilor comise de un contractant în detrimentul celuilalt, atunci când a atribuit o asemenea putere organelor de jurisdicție<sup>1</sup>.

**131.** Clauza penală a cărei valoare este determinată prin înglobarea unei norme juridice – atunci când este inserată, expres sau implicit, într-un contract – dobândește natura juridică a unei stipulații contractuale. În consecință, abrogarea actului normativ care a stat la baza cuantificării respectivei penalități nu afectează valabilitatea și eficacitatea clauzei penale astfel convenite. În același sens, existența unor limitări legale ale penalităților, prevăzute într-un act normativ cu caracter supletiv aplicabil raporturilor de drept privat, nu împiedică părțile să stipuleze, prin convenție, un quantum diferit al penalităților, întrucât normele supletive cedează în fața voinței concordante a părților<sup>2</sup>.

**132.** Prerogativa revizuirii se poate exercita atât asupra penalităților pecuniare, cât și în privința penalităților care nu sunt de natură monetară, întrucât art. 1538 alin. (1) C.civ. desemnează drept clauză penală pe „aceea prin care părțile stipulează că debitorul se obligă la o anumită prestație în cazul neexecutării obligației principale”, fără a se limita doar la prestațiile monetare.

**133.** Pentru a face parte din domeniul de aplicare al art. 1541 C.civ., prestația cuprinsă în clauza contractuală trebuie să fie datorată pe motiv că debitorul nu și-a executat în mod culpabil una dintre obligațiile sale. Art. 1538 alin. (1) C.civ. desemnează, drept cauză a clauzei penale, „neexecutarea obligației principale”. Noțiunea de

---

<sup>1</sup> Există autori care susțin valabilitatea clauzei penale și în materie delictuală, în anumite condiții: „Clauza penală este în principiu valabilă în materie delictuală atunci când prevede o penalitate superioară sau egală cu valoarea prejudiciului constatat” – a se vedea D. MAZEAUD, *op. cit.*, pp. 272-284.

<sup>2</sup> M.-L. BELU MAGDO, *Prejudiciul patrimonial în materie contractuală și repararea acestuia*, în Dreptul nr. 4/2020, p. 16.

neexecutare este foarte largă și include nu numai neexecutarea *stricto sensu*, ci și executarea necorespunzătoare ori executarea cu întârziere sau în alt loc, așa cum se deduce din dispozițiile art. 1539 C.civ.<sup>1</sup>, adică orice executare neconformă.

**134.** În schimb, clauzele care prevăd obligația de a plăti o sumă de bani sau de a executa o altă prestație, pentru alte motive decât neexecutarea *lato sensu*, nu intră sub incidența puterii de moderare a organelor de jurisdicție. Există situații în care organul de jurisdicție poate să exercite puterea moderatoare conferită pentru diminuarea penalității excesive și asupra altor sume pe care debitorul le-a primit și ar trebui să le restituie în cazul rezoluțiunii generate de neexecutarea culpabilă, consacrate de art. 1538 alin. (5) C.civ. și art. 1757 alin. (2) C.civ. – texte pe care le vom analiza distinct –, însă acelea nu sunt penalități propriu-zise, care să se încadreze în definiția de la art. 1538 alin. (1) C.civ. Ele sunt sume deja încasate de debitor, pe care acesta ar trebui să le restituie din cauza rezoluțiunii culpabile a contractului (nu și a altor cauze de ineficacitate care au ca efect desființarea contractului cu efect retroactiv) și care pot fi moderate de organul de jurisdicție prin exercitarea aceleiași prerogative ca și cea utilizată pentru reducerea penalității vădit excesive, reglementată de art. 1541 alin. (1) lit. b) C.civ.

---

<sup>1</sup> Art. 1539 C.civ., cu denumirea marginală „Cumulul penalității cu executarea în natură”, prevede: „Creditorul nu poate cere atât executarea în natură a obligației principale, cât și plata penalității, afară de cazul în care penalitatea a fost stipulată pentru neexecutarea obligațiilor la timp sau în locul stabilit. În acest din urmă caz, creditorul poate cere atât executarea obligației principale, cât și a penalității, dacă nu renunță la acest drept sau dacă nu acceptă, fără rezerve, executarea obligației”.

## **7.2. Clauze contractuale cărora le sunt aplicabile, potrivit legii, dispozițiile referitoare la reevaluarea clauzei penale**

### **7.2.1. Clauza potrivit căreia creditorul este îndreptățit ca, în cazul rezoluțiunii/rezilierii contractului din culpa debitorului, să păstreze plata parțială primită**

**135.** Potrivit art. 1538 alin. (5) C.civ.: „Dispozițiile privitoare la clauza penală sunt aplicabile convenției prin care creditorul este îndreptățit ca, în cazul rezoluțiunii sau rezilierii contractului din culpa debitorului, să păstreze plata parțială făcută de acesta din urmă. Sunt exceptate dispozițiile privitoare la arvună”. Astfel, prin aceste prevederi, Codul civil extinde domeniul de aplicare al dispozițiilor referitoare la clauza penală oricărei clauze contractuale prin care părțile convin că creditorul este îndreptățit să păstreze plata parțială (executarea parțială voluntară) efectuată de debitor, în temeiul contractului care este rezolvit sau reziliat din culpa debitorului.

**136.** Două observații pot fi făcute la prima vedere a acestui text:

**a)** Actuala reglementare a rezoluțiunii/rezilierii contractului (art. 1549-1554 C.civ.) a generat controverse în privința necesității culpei debitorului în neexecutarea obligației drept condiție pentru desființarea contractului, în sprijinul fiecărei opinii fiind invocate argumente consistente<sup>1</sup>. Sub Codul civil de la 1864, o asemenea divergență nu a existat, considerându-se că este necesar ca neexecutarea obligației contractuale care atrage rezoluțiunea/rezilierea contractului să fie culpabilă.

În schimb, atât sub vechea, cât și sub noua reglementare, există unanimitate de opinii în sensul că daunele-interese (despăgubirile) – penalitatea – se datorează doar în cazul neexecutării culpabile a obligației.

---

<sup>1</sup> Cu privire la această controversă, a cărei abordare ar depăși cu mult limitele prezentei lucrări, a se vedea I.F.L. POPA, *Rezoluțiunea și rezilierea în Noul Cod civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2012; C. JUGASTRU, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Hamangiu, București, 2023.

În plus, în cadrul legal actual dedicat clauzei penale, există un text conex problematicii culpei debitorului/imputabilității în neexecutarea obligației pentru ca penalitatea (daunele-interese) să fie datorată(e). Astfel, potrivit art. 1540 alin. (2) C.civ., cu denumirea marginală „Nulitatea clauzei penale”, „penalitatea nu poate fi cerută atunci când executarea obligației a devenit imposibilă din cauze neimputabile debitorului”. Reținând că cele două noțiuni – „culpă” și „imputabilitate” – nu se confundă<sup>1</sup>, apreciem că textul are legătură cu prevederile art. 1634 C.civ.<sup>2</sup>, subliniind ideea pe care cel din urmă o consacră, potrivit căreia daunele-interese (penalitatea) nu sunt datorate atunci când neexecutarea obligației se datorează unei imposibilități fortuite de executare.

Pentru a preîntâmpina posibilele contradicții care ar fi putut să apară în interpretarea și aplicarea acestor texte, prin prevederile art. 1538 alin. (5) C.civ., legiuitorul român asimilează unei clauze penale clauza contractuală prin care creditorul este îndreptățit ca, în cazul rezoluțiunii sau rezilierii contractului, să păstreze plata parțială

---

<sup>1</sup> Cu privire la aceste aspect, a se vedea V. STOICA, *Fundamentul rezoluțiunii și rezilierii*, în R.R.D.P. nr. 6/2013, pp. 9-19; *Vinovăția, în forma culpei prezumate – condiție a rezoluțiunii și a rezilierii în reglementarea Codului civil*, în R.R.D.P. nr. 3-4/2021, pp. 512-526.

<sup>2</sup> Potrivit art. 1634 C.civ., cu denumirea marginală „Noțiune. Condiții”: „(1) Debitorul este liberat atunci când obligația sa nu mai poate fi executată din cauza unei forțe majore, a unui caz fortuit ori a unor alte evenimente asimilate acestora, produse înainte ca debitorul să fie pus în întârziere. (2) Debitorul este, de asemenea, liberat, chiar dacă se află în întârziere, atunci când creditorul nu ar fi putut, oricum, să beneficieze de executarea obligației din cauza împrejurărilor prevăzute la alin. (1), afară de cazul în care debitorul a luat asupra sa riscul producerii acestora. (3) Atunci când imposibilitatea este temporară, executarea obligației se suspendă pentru un termen rezonabil, apreciat în funcție de durata și urmările evenimentului care a provocat imposibilitatea de executare. (4) Dovada imposibilității de executare revine debitorului. (5) Debitorul trebuie să notifice creditorului existența evenimentului care provoacă imposibilitatea de executare a obligațiilor. Dacă notificarea nu ajunge la creditor într-un termen rezonabil din momentul în care debitorul a cunoscut sau trebuia să cunoască imposibilitatea de executare, debitorul răspunde pentru prejudiciul cauzat, prin aceasta, creditorului. (6) Dacă obligația are ca obiect bunuri de gen, debitorul nu poate invoca imposibilitatea fortuită de executare”.

făcută de acesta din urmă<sup>1</sup> și „transformă” plata parțială (executarea parțială voluntară) în penalitate doar în cazul în care neexecutarea obligației care a generat rezoluțiunea/rezilieren este din culpa debitorului. Se observă că, pentru a opera asimilarea în discuție potrivit dispozițiilor art. 1538 alin. (5) C.civ., legiuitorul a impus expres cerința ca desființarea contractului să se datoreze culpei debitorului.

**b)** Având în vedere formularea art. 1538 alin. (5) C.civ. – „Dispozițiile privitoare la clauza penală sunt aplicabile convenției (...)”, ținând seama de denumirea subsecțiunii în care este amplasat art. 1538 C.civ., cu denumirea marginală „Clauza penală” – „II. Clauza penală și arvuna”, având în vedere că art. 1541 alin. (1) lit. b) C.civ., prin care este conferită organului de jurisdicție prerogativa reducerii penalității vădit excesive, este cuprins în aceeași subsecțiune, considerăm că „penalitatea asimilată”, reprezentată de plata parțială efectuată de debitorul culpabil, poate fi redusă de organul de jurisdicție, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 1541 alin. (1) lit. b) C.civ., intrând în domeniul de aplicare al acestuia.

### **7.2.2. Clauza potrivit căreia sumele primite de creditor până la momentul rezoluțiunii contractului nu sunt supuse restituirii, în cazul vânzării cu plata prețului în rate și rezerva proprietății, al contractului de leasing și al contractului de locațiune**

**137.** Prin dispozițiile noului Cod civil s-a conferit instanței puterea de a modifica clauza penală și de a exercita această prerogativă și asupra clauzei prin care s-a convenit ca sumele primite de creditor până la momentul rezoluțiunii contractului să nu fie supuse, în tot sau în parte, restituirii, în cazul vânzării cu plata prețului în rate și rezerva proprietății.

---

<sup>1</sup> În sensul că „tot o clauză penală este și stipulația contractuală (...) prin care se prevede dreptul creditorului ca în cazul neexecutării să fie îndreptățit să rețină sumele încasate până la acel moment – art. 1538 alin. (5) C.civ.”, a se vedea L. POP, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, ed. a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2020, p. 317.

**138.** Sub denumirea marginală „Rezerva proprietății și riscurile”, art. 1755 C.civ. conturează trăsăturile vânzării cu plata prețului în rate și rezerva proprietății: „Atunci când într-o vânzare cu plata prețului în rate, obligația de plată este garantată cu rezerva dreptului de proprietate, cumpărătorul dobândește dreptul de proprietate la data achitării ultimei rate din preț; riscul bunului este transferat însă cumpărătorului de la momentul predării acestuia”.

**139.** Potrivit art. 1757 alin. (1) și (2) C.civ., cu denumirea marginală „Rezoluțiunea contractului”: „(1) Când a obținut rezoluțiunea contractului pentru neplata prețului, vânzătorul este ținut să restituie toate sumele primite, dar este îndreptățit să rețină, pe lângă alte daune-interese, o compensație echitabilă pentru folosirea bunului de către cumpărător.

(2) Atunci când s-a convenit ca sumele încasate cu titlu de rate să rămână, în tot sau în parte, dobândite de vânzător, instanța va putea totuși reduce aceste sume, aplicându-se în mod corespunzător dispozițiile referitoare la reducerea de către instanță a cuantumului clauzei penale”.

Astfel, instanței i se dă puterea de a aplica dispozițiile referitoare la reducerea cuantumului penalității și asupra clauzei prin care părțile au convenit ca partea din preț primită de vânzător până la rezoluțiunea contractului să-i rămână acestuia, în tot sau în parte.

**140.** Important pentru analiza privind exercitarea puterii de intervenție a instanței asupra contractului este faptul că plata prețului se realizează în rate, iar nu împrajurarea că transmițătorul și-a rezervat proprietatea până la plata integrală a prețului.

**141.** În continuare, prin art. 1757 alin. (3) C.civ., legiuitorul conferă instanței dreptul de a reduce sumele primite cu titlu de rate și în cazul contractului de leasing și al contractului de locațiune: „(3) Prevederile alin. (2) se aplică și în cazul contractului de leasing, precum și al celui de locațiune, dacă, în acest ultim caz, se convine ca la încetarea contractului proprietatea bunului să poată fi dobândită de locatar după plata sumelor convenite”.

**142.** Problematika generată de dispozițiile referitoare la aplicarea prevederilor privind reducerea penalității în materia vânzării

cu plata prețului în rate va fi abordată în prezenta monografie în cadrul unui capitol distinct, grupată pe trei paliere de discuție, ținând seama și de principalele texte de lege care ne vor însoți în demersul nostru, și anume: art. 1757 alin. (2), art. 1538 alin. (5) și art. 1541 alin. (1) și (2) C.civ.

### **7.3. Clauze contractuale care prevăd obligația de plată a unor sume cu titlu de indemnizare**

**143.** Funcțiile clauzei penale permit delimitarea acesteia de alte instituții de drept civil. Delicată este delimitarea acesteia de clauze contractuale care prevăd obligația de plată a unor sume cu titlu de indemnizare. Este vorba de clauza care prevede plata unei sume fie pentru a se permite exercițiul unei clauze de denunțare unilaterală (de decizie), fie pentru a se asigura exclusivitatea exercițiului unui drept, cum ar fi cazul clauzelor de indisponibilizare<sup>1</sup>

**144.** Astfel, indemnitatea pe care trebuie să o plătească un contractant pentru exercitarea unui drept sau a unei facultăți nu poate fi redusă de către instanța de judecată. De exemplu, clauza din statutul unui sindicat, potrivit căreia, în caz de demisie, membrul care a demisionat va datora cotizația în continuare, o anumită perioadă, ulterioară încetării calității de membru al sindicatului<sup>2</sup>. Această indemnitate nu sancționează neexecutarea unei obligații, ci este datorată pentru exercitarea unui drept. Situația este similară în privința clauzei cuprinse în actul constitutiv al unei asociații, care prevede dreptul pentru aceasta de a exclude un membru contra unei indemnități<sup>3</sup>. Nici în această situație nu este vorba despre o clauză penală revizuibilă, întrucât autorul excluderii – asociația – nu încalcă nicio obligație.

**145.** Clauza de decizie este „prevăderea contractuală, asumată de părți prin voința lor, în favoarea uneia dintre ele sau în favoarea ambelor, care dă dreptul la desființarea unilaterală a unui contract

---

<sup>1</sup> P. VASILESCU, *Drept civil. Obligațiile*, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 539.

<sup>2</sup> Civ. Ire, 23 mars 1983, Bull. civ., I, nr. 112, p. 97.

<sup>3</sup> Civ. Ire, 22 octobre 1996, JC, 1996, nr. IV 2476.